

УДК 347.73

DOI 10.37749/2308-9639-2024-8(260)-7

О. І. Дутчак,

аспірант II року навчання кафедри публічного права

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5375-1469>

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВОЄННОЇ ПАРАДИГМИ ПОДАТКОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В статті досліджуються чинники, що зумовили необхідність запровадження воєнної парадигми податкового права України в умовах воєнного стану. В якості основних методологічних інструментів аналізу проблеми застосовано аксіологічний та антропосоціокультурний підходи, загальнонаукові принципи історизму та об'єктивності, функціональний і системний методи опрацювання емпіричного та теоретичного матеріалу. Особливу увагу приділено виявленню та осмисленню кумулятивного ефекту, якісно виокремлених груп чинників, які спричинили необхідність запровадження воєнної парадигми податкового права України в умовах воєнного стану.

В результаті всебічного та глибокого осмислення вищезазначеної проблематики автор обґрунтував такі висновки: повномасштабна війна росії проти України парадигмально змінила ієрархію всіх публічних та приватних потреб кожного українця, українського соціуму в цілому та Української держави, їх характер, джерела і умови їх задоволення. Найпріоритетнішою і водночас спільною для усіх вищезазначених суб'єктів стала потреба реального забезпечення кожному з них безпеки, права на життя та гідність. Ця безпекова потреба набула абсолютного та екзистенційного характеру, вона не підлягає відтермінуванню у її вирішенні або поетапному задоволенню її частинами. Вищезазначена необхідність трансформувалася у визначальній критерій правомірності використання Українською державою в цілому, органами її влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами публічних фінансових ресурсів, насамперед коштів Державного бюджету України, а також екстраординарного його наповнення. Вищезазначені чинники, взяті в сукупності, порушили парадигмальні засади функціонування публічних фінансів, виїшли за межі довоєнних уявлень про їх стандарти, зумовили спільно з новими фіскальними ризиками для публічних фінансів запровадження воєнної парадигми податкового права України.

Ключові слова: воєнна парадигма податкового права; податкове право; система податкового права; властивість податкового права; податок; юридична конструкція податку; ієрархія та характер публічних потреб України в умовах воєнного стану; необхідність подолання надмірної етатизації довоєнного податкового права України; нові фіскальні ризики в Україні в умовах воєнного стану.

Вступ. В одній із попередніх публікацій з цієї проблематики нами було з'ясовано, що воєнна парадигма податкового права України є не що інше, як доктринальна

модель системи податкового права держави в період дії воєнного стану. Її квінтесенцією визначає особлива юридична конструкція податку, наділена тільки їй притаманними

ПОДАТКОВЕ ПРАВО

властивостями [1]. Атрибутивною умовою існування цієї конструкції постає особливе зовнішнє середовище податкового правовідношення – воєнний стан, що породжує такі ж фінансові ризики як для держави, так і для платників податків. Воєнний стан виявився парадигмально новим чинником податкових правовідносин держави, який став необхідним для його врахування у вибудовуванні власних податкових стратегій як державою, так і платниками податків. Саме ним у вирішальній мірі було детерміновано запровадження воєнної парадигми податкового права України.

Безпосередніми цілями статті є: 1) дослідження зміни ієрархії та характеру публічних потреб України та її громадян в умовах воєнного стану; 2) аналіз необхідності подолання надмірної етатизації довоєнного податкового права України та 3) осмислення нових фінансових ризиків для держави і платників податків як причин запровадження воєнної парадигми податкового права в Україні.

Основними методологічними інструментами дослідження стали аксіологічний та антропосоціокультурний підходи, загальнонаукові принципи історизму та об'єктивності, функціональний та системний методи аналізу емпіричного матеріалу.

Виклад основних результатів дослідження. 1. Зміна ієрархії та характеру публічних потреб держави і громадян України в умовах воєнного стану. У вітчизняній науковій літературі з фінансового права ця проблематика уже почасти піддавалася аналізу в контексті дослідження інших проблем правової дійсності в умовах воєнного стану. Передусім вважаємо за необхідне звернути увагу на статті Р. О. Гаврилюк та П. С. Пацурківського, у яких була резонно звернута увага на необхідність застосування до їх висвітлення адекватного пізнавального інструментарію. Крім того, вищезазначені автори першими резюмували, що традиційні інструменти вироблення податкової політики держави в умовах воєнного стану не діють, натомість гостро постала потреба наукового осмислення парадигмально нових чинників, які стали

визначати характер та ієрархію публічних потреб України в умовах повномасштабної війни росії проти України [2; 3; 4].

На нашу думку, особливо важливе світоглядне та методологічне значення для адекватного осмислення змін в ієрархії та характері публічних потреб держави та громадян України в умовах воєнного стану має застереження П. Пацурківського та Р. Гаврилюк про те, що вищезазначені новації, не дивлячись на всю їх сутнісну глибину та всеосяжність, «не порушили парадигмальних засад функціонування публічних фінансів, водночас вийшли далеко за межі звичайного вдосконалення їх правового режиму і зачепили чимало істотних властивостей цих фінансів» [2, с. 15]. Саме останній аспект ми і спробуємо розкрити у першій частині нашого дослідження.

Не просто істотні, а глибокі якісні зміни публічних фінансів України ведуть відлік свого часу з початку повномасштабної агресії росії проти України. Найвпливовішою серед них стала гостра потреба забезпечення усім суб'єктам фінансових правовідносин, передусім державі та громадянам, реальної безпеки, права на буття і гідність. Ключовою особливістю цієї безпекової потреби виявилось те, що вона сутнісно повністю співпала як для держави, так і для соціуму, набула екзистенційного характеру, стала неможливою для вирішення її поетапно, задоволенню частинами. Ця потреба набула якостей визначального критерію правомірності використання Україною як державою та усіма її суб'єктами і посадовими особами публічних фінансових ресурсів, головно коштів Державного бюджету і такого ж екстраординарного наповнення його.

Окрім того, російсько-українська війна максимізувала обсяги необхідних публічних фінансових ресурсів для оборони країни – вони зросли у багато разів і досягли насправді астрономічних масштабів. Як зазначають уже згадувані нами П. Пацурківський і Р. Гаврилюк, тільки у перші місяці війни лише на ведення безпосередніх оборонних боїв Україна стала витрачати щомісячно понад

ПОДАТКОВЕ ПРАВО

280 млрд. грн. [2, с. 15]. У подальшому ці видатки зросли ще більше. До прикладу, за підрахунками американського Інституту вивчення війни, на ведення бойових дій проти агресора Україною витрачено впродовж 2023 р. тільки із власних надходжень публічних фінансових ресурсів на суму, еквівалентну 65 мільярдів доларів США, а пряма матеріальна допомога партнерів бойовою технікою та боеприпасами склала за цей же період додаткових 35 мільярдів доларів США, разом 100 мільярдів дол. США, що дорівнює 91 відсотку аналогічних воєнних видатків російського агресора [5].

Цей показник і є одним із сутнісних проявів так званого парадигмального стрибка у потребах та обсягах публічного фінансування видатків України на власну оборону. Екзистенційна необхідність у цих видатках атрибутивно потребує такого ж парадигмального стрибка і в акумулюванні публічних фінансових ресурсів держави. Це і є, на нашу думку, найфундаментальнішим світоглядним та методологічним критерієм для раціонального вирішення усіх дискусійних питань, що періодично постають в соціумі в силу найрізноманітніших чинників щодо обсягів податкового перерозподілу ВВП країни щонайменше аж до завершення періоду воєнного стану. Державі та суспільству необхідно вистояти у цій війні і зберегтися, забезпечити разом із партнерами повернення до справедливого та тривалого миру і міжнародного правопорядку. Саме це і вплинуло у вирішальній мірі на зміну характеру та ієрархії публічних потреб держави та суспільства в умовах воєнного стану. Одночасна наявність і взаємозумовленість цих фундаментальних чинників являють собою основоположну групу безпосередніх передумов і причин водночас запровадження воєнної парадигми податкового права в Україні.

2. Необхідність подолання надмірної етатизації довоєнного податкового права України. Особливе місце в системі історичних викликів, що невідкладно постали перед Україною як державою з початком повномасштабної російсько-української війни,

належало крайній потребі подолання загрозливої етатизації її довоєнного податкового права. Остання мала своїм неминучим наслідком фактичний розкол українського суспільства на платників далеко не завжди справедливих податків з їх суто символічними правами, з одного боку, та можновладців і консолідованих з ними привілейованих за критерієм одержання чисельних пільг від сплати податків олігархічні групи. Як уже зазначалося дослідниками податкового права України, це їх протиставлення набуло відверто асиметричного характеру і мало виразну тенденцію до подальшого поглиблення [6, с. 7; 7, с. 198; 8]. Податкові правовідносини в Україні передвоєнного періоду, послуговуючись влучною метафорою відомого вітчизняного публіциста Павла Казаріна, нагадували своїм глибинним сенсом «дикий Захід Східної Європи» [9].

Апогеєм вищезазначеного протистояння між платниками податків та субстантивною державою і її олігархічними кланами став так званий Податковий майдан наприкінці 2010 року. Як загальновідомо, він проходив під промовистим лозунгом «За чесні податки» та охопив широкі верстви середніх та малих підприємців усіх найбільших міст України [10]. Формально Податковий майдан був зумовлений прийняттям вперше в історії України Податкового кодексу. У такий спосіб держава намагалася узаконити більшість із несправедливих та протиправних податкових практик. Як зазначав згодом один із лідерів цього Майдану Олександр Данилюк, пояснюючи його латентні причини, в Україні відкрити, так само як і закрити, легальну підприємницьку діяльність «коштувало» на той час надзвичайно «дорого», тоді як у всьому цивілізованому світі підприємницька діяльність за її правовою природою є вільною. Ще Адам Сміт резюмував, що за природного стану речей «податки для їх платників є ознакою не рабства, а свободи» [11, с. 533]. В Україні на початку 2000-х років вони стали, як зазначає Анастасія Зануда, чимось на зразок податкового кріпацтва українців у XXI столітті [12].

Податковий майдан завершився тимчасовим компромісом і справжніх причин, що його

ПОДАТКОВЕ ПРАВО

породили, не усунув, як і не зняв протистояння між платниками податків і державою. За резонним спостереженням В. С. Ковальського, у постмайданівський період воно навіть зросло ще більше, у зв'язку з чим посилювалося також застосування до платників податків й інших суб'єктів фінансових зобов'язань «заходів державного примусу» [13, с. 273].

Ще переконливіше про пряме протистояння платників податків і держави в передвоєнній Україні писав суддя Вищого адміністративного Суду України О. Нечитайло. Зокрема, він констатував наступне: «Схеми із застосуванням «податкових ям», що використовуються для уникнення зобов'язань перед державою ще із 1990-х років, останнім часом набули загрозливого розмаху. Як наслідок, річні збитки Держбюджету сягають 100 млрд. грн. При цьому держава має для боротьби [з цими явищами], — резюмував він, — надто мало важелів» [14].

Коментуючи цей факт, Р. О. Гаврилюк, в свою чергу, звернула увагу на те, що він є типовим для передвоєнної української податково-правової дійсності. На її думку, найабсурднішим із вищезазначеного представником державної влади є те, що він позиціонує «боротьбу держави зі своїми ж платниками податків за їх примусове стягнення» як позитивне, однак, на його думку, «безперспективне» явище, оскільки для цієї «боротьби держави», як пише він, у неї самої «надто мало важелів» [6, с. 7]. Це своєрідний момент істини, адже саме так сприймалися зазвичай відносини платників податків в передвоєнній Україні з державою нею самою – не як партнерські і тим більше – не як сервісні з боку цієї ж держави.

На нашу думку, Р. О. Гаврилюк не випадково застосувала для ціннісної характеристики відносин вітчизняних платників податків й Української держави такі парні категорії, як «податкове право субстанційної держави» і «примусовий податковий обов'язок платника податків» [6, с. 306—310]. Вона цим самим, на нашу думку, акцентувала увагу на наявності беззаперечної опозиції між державою, з одного боку, й індивідами та суспільством в

цілому, з іншого. Ця опозиція, як переконливо продемонструвала Р. О. Гаврилюк, нерідко набувала у вищезазначений період часу явних ознак цивілізаційного розлому. Саме останнє явище небезпідставно стало найбільше турбувати українські державницькі і політичні еліти на початку повномасштабної російсько-української війни. Адже Україна постала в цей час перед невідворотною необхідністю максимально можливої консолідації всього українського суспільства на відсіч ворогу.

Принагідно зазначимо, що, як переконує вітчизняна історія [15; 16], це перманентна для України проблема, яка залишиться злободенною і в повоєнний період, можливо, стане ще гострішою, ніж є наразі, оскільки поки що нас об'єднує фактор смертельної небезпеки для усіх українців як політичної нації з боку російського агресора, який у повоєнній Україні зміниться.

Тривале і всебічне протистояння платників податків та держави напередодні повномасштабної російсько-української війни, як було продемонстровано вище, уже само по собі було історичним викликом Україні. В умовах вищезазначеної екзистенційної війни цей виклик багатократно посилювався за рахунок злиття його із безпековим викликом державі та суспільству із зовні. У ситуації, що склалася на кінець лютого 2022 р., українські державницькі еліти, як свідчать їх практичні кроки у цій площині, в цілому усвідомили необхідність кардинального та невідкладного перезавантаження ціннісної матриці відносин держави з платниками податків. Свідченням останнього стала всеохоплююча лібералізація оподаткування. Саме у ній в першу чергу та в найбільшій мірі проявилася воєнна парадигма податкового права України. Але це тема окремого дослідження.

3. Нові фіскальні ризики як чинник запровадження воєнної парадигми податкового права України. Ще одну групу передумов та причин водночас запровадження в Україні на початку повномасштабної російсько-української війни воєнної парадигми податкового права являють собою так звані нові фіскальні ризики публічним фінансам. Звісно, явище

ПОДАТКОВЕ ПРАВО

фіскальних ризиків одвічно супроводжує податки та податкове право. Воно укорінене у так званому людському факторі. З одного боку, це платники податків як атрибутивна сторона цих відносин. Згідно із антропосоціокультурною доктриною оподаткування, яка найповніше та несуперечливо пояснює оподаткування, людина є ключовою фігурою податкового права [17, с. 15]. Більше того, усе «податкове право, — як довела Р. Гаврилюк, — наслідок дуальної природи людини» [17, с. 15]. Навіть держава як контрагент платника податку, відповідно до вищезазначеної доктрини, теж людиномірна, оскільки вона є технологією буття людини у світі [18, с. 11]. Саме з людиною як суб'єктом соціальної взаємодії переважна більшість пізнавальних традицій пов'язують появу й існування держави як явища дійсності. Особливо переконливо та послідовно демонструють це теорія онтології соціальних фактів і соціальних інститутів феноменолога Дж. Р. Серля [19] і поведінкова теорія груп людей Менкура Олсона [20]. Згідно із вищезазначеними теоріями, людський фактор належить до постійних чинників фіскальних ризиків.

Як на перманентно властивий податковому праву антропний фіскальний ризик український законодавець вказав у п. 52 ст. 2 Бюджетного кодексу України. Тут йдеться про чинники, включно з умовними зобов'язаннями та квазіфіскальними операціями, що спроможні призводити до зменшення надходжень бюджету або потребувати додаткових його видатків, зумовлюючи цим самим зростання дефіциту бюджету та державного (місцевого) боргу у порівнянні з плановими бюджетними показниками [21].

Наразі ж в Україні безспірним є факт того, що найфундаментальнішим за силою свого впливу інтегральним фіскальним ризиком є російсько-українська війна. Відомі українські вчені-правознавці В. Резнікова, Н. Пацурія та І. Кравець обґрунтовано відзначають складний та мультиплікаційний характер впливу цієї війни на економіку України. Найгіршим, як резюмують вони, є те, що ця війна має одним зі своїх наслідків пряме знищення

продуктивних сил та виробничих потужностей України, позбавляє її можливостей планомірного розвитку [22, с. 18].

Як пізніше було відзначено у звіті Європейської Комісії, тільки в межах 2022 р. економіка України скоротилася на 29,1 відсотка [23, с. 21]. За цей же час, згідно з даними Мінекономіки України, країна втратила понад півтора тисячі промислових підприємств, окрім того, ще 725 підприємств були змушені релокуватися у безпечніші регіони, зруйнувавши при цьому логістичні та виробничі зв'язки, інші фактори своєї попередньої діяльності [24]. Відповідно до даних міжнародної організації праці, Україна втратила впродовж першого року війни 4,8 млн. робочих місць [25, с. 82].

Ще важчою, незворотною за умов воєнного стану, стала втрата Україною великої частини платників податків та людського потенціалу в цілому. Зокрема, згідно з офіційними даними, впродовж 2022 р. населення України зменшилося на 6,7 млн. осіб [26], а за підрахунками експертів – майже на 8 млн. осіб [27]. Вражає якісний склад цих осіб. Згідно з результатами соціологічного дослідження Центру Разумкова, серед них особи у віці від 30 до 39 років склали 42 відсотки, у віці від 40 до 49 років – відповідно 29 відсотків, тобто, ті, що працювали і були платниками податків в Україні [28].

Примножили фіскальні ризики для України також і внутрішньо переміщені особи, яких, згідно з даними ООН, тільки на початок листопада 2022 р. виявилось 6,243 млн. осіб [29], а за даними Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України їх число склало 7,7 млн. осіб [30].

Сповна проявилися на перших порах російсько-української війни також і успадковані ще з передвоєнного періоду фіскальні ризики, передусім несправедливість та нерозумність її тогочасного податкового права України [31]. Як зазначають окремі дослідники, вже в умовах воєнного стану Українська держава поставила собі за мету позбутися цих винятково негативних чинників і досягла в цьому певних позитивних результатів [32].

ПОДАТКОВЕ ПРАВО

Потужний негативний вплив чинили на публічні фінанси України й інші фіскальні ризики. Зокрема, рівень прямих іноземних інвестицій у період воєнного стану впав в Україні до 0 відсотків у 2022 р. [33]. Ще більш негативним за критерієм руйнівного впливу на економіку України чинником, згідно з оцінкою В. Резнікової, Н. Пацурії та І. Кравець, виявилось «триваюче зростання тіньового сектору економіки країни» — у ряді галузей воно перевищило під час війни 50 відсотків [34, с. 36]. За підрахунками Б. Карпінського і О. Карпінської, зменшення лише на 1 відсоток рівня тіньової економіки рівнозначне 5,5 млрд. грн додаткових надходжень до Державного бюджету України [25, с. 72].

Кумулятивний ефект дії вище зазначених чинників на економіку країни виявився разючим. Зокрема, за даними НБУ скорочення ВВП. України склало у 2022 р. у порівнянні з попереднім роком 30,3 відсотка [35], а сумарні надходження у Держбюджет України за 2022 р. скоротилися до 53,1 відсотка в порівнянні з попереднім роком. Найбільше вплинуло на скорочення податкових надходжень різке падіння митних платежів. Дохід від ПДВ зменшився за 2022 р. на 47,7 відсотка. Дефіцит Держбюджету України склав на грудень 2022 р. внаслідок кумулятивної дії усіх вищезазначених фіскальних ризиків майже п'яту частину від прогнозного ВВП країни [36]. Це усе, разом взяте,

у вирішальній мірі зумовило необхідність впровадження воєнної парадигми податкового права України.

Висновки. Повномасштабна війна росії проти України парадигмально змінила ієрархію всіх публічних та приватних потреб кожного українця, українського соціуму в цілому та Української держави, їх характер, джерела і умови їх задоволення. Найпріоритетнішою і водночас спільною для усіх вищезазначених суб'єктів стала потреба реального забезпечення кожному з них безпеки, права на життя та гідність. Ця безпекова потреба набула абсолютного та екзистенційного характеру, вона не підлягає відтермінуванню у її вирішенні або поетапному задоволенню її частинами. Вищезазначена необхідність трансформувалася у визначальній критерій правомірності використання Українською державою в цілому, органами її влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами публічних фінансових ресурсів, насамперед коштів Державного бюджету України, а також екстраординарного його наповнення. Вищезазначені чинники, взяті в сукупності, порушили парадигмальні засади функціонування публічних фінансів, вийшли за межі довоєнних уявлень про їх стандарти, зумовили спільно з новими фіскальними ризиками для публічних фінансів запровадження воєнної парадигми податкового права України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дугчак О. І. Юридичне поняття воєнної парадигми податкового права України. Юридична Україна. 2024. № 5 (257). С. 15–27.
2. Петро Пацурківський, Руслана Гаврилюк. Війна росії проти України та вітчизняні публічні фінанси. Право України. 2022. №3. С. 9–25.
3. Руслана Гаврилюк, Петро Пацурківський. Воєнна матриця податкового права України. Право України. 2023. №4. С. 106–123.
4. Гаврилюк Р. О., Пацурківський П. С. Дискусійні питання юридичної визначеності податкового права України в умовах воєнного стану. Юридична Україна. 2023. №10. С. 22–30.
5. New York Times, 17 February 2024. P. 1, 14. URL : <https://www.nytimes.com/2024/02/16/world/europe/zelensky-europe-berlin-paris.html>.
6. Гаврилюк Р. О. Природа податкового права: антропосоціокультурний підхід: монографія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т. 2014. 636 с.
7. Пацурківський П., Савкіна О. Податково-правова доктрина України: між Скіллою етапизму і Харибдою людинцентризму. Право України. 2017. № 9. С. 192–204.

ПОДАТКОВЕ ПРАВО

8. Рарицька В. Б. Асиметричність податкового права держави. Автореф. дис. ... к. ю. н. Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Хмельницький, 2021. 18 с.

9. Павло Казарін. Дикий Захід Східної Європи. Харків: Віват, 2023. 320 с.

10. Адмін група «За чесні податки»: Майдан-2: анатомія протесту. Сайт «Майдан». 06.12.2010. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D0%B0%D0%B9%D0%B4%D0%B0%D0%BD.

11. Адам Сміт. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй. Київ: Port-Royal, 2001. 596 с.

12. Анастасія Зануда. Податковий майдан: рік потому. BBC Україна. 22 листопада 2011 р. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/business/2011/11/111122_tax_maidan_one_year_az.

13. Ковальський В. С. Охоронна функція права: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 336 с.

14. Нечитайло О. Податки в обмін на свободу. Закон і бізнес. 2014. 24—30 травня. № 21 (1163).

15. Тарас Гунчак. Вступне слово наукового редактора. В кн.: Тисяча років української суспільно-політичної думки. У 9-ти т. Київ: Дніпро, 2001. Т. 1. X-XV ст. Передм. О.Сліпущко, В.Яременко. С. 7—11.

16. Власюк О. С., Крисаченко В. С. Чинники консолідації українського соціуму. В кн.: Власюк О. С., Крисаченко В. С., Степико М. Т. та ін. Український соціум / за ред. В. С. Крисаченка. Київ: Знання України, 2005. С. 784—788.

17. Гаврилюк Р. О. Природа податкового права: антропосоціокультурний підхід. Автореф. дис. ... докт. юрид. наук. Київ, 2015. 21 с.

18. Пацурківський П. П. Антропосоціокультурний код гідності людини: постановка проблеми. Юридична Україна. 2024. № 7. С. 6—18.

19. Searle J.R. The Construction of Social Reality. New York: Free Press, 1995. 256 p.

20. Олсон Менкур. Логіка колективної дії. Суспільні блага і теорія груп / Пер. з англ. і післямова Сергія Слухая. Київ: Лібра, 2004. 272 с.

21. Бюджетний кодекс України. Закон, Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI в ред. від 01.08.2024, підстава - 3880-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

22. Вікторія Резнікова, Ніно Пацурія та Ірина Кравець. Вплив держави на економіку в умовах війни: концептуально-правові засади. Право України. 2023. №8. С. 12—43.

23. Звіт Європейської Комісії щодо України за 2023 рік від 8 листопада 2023 року SWD (2023) 6999 (витяг). Право України. 2023. №11.

24. В безпечні регіони переміщено 725 підприємств. URL: <https://minprom.ua/news/287306.html>.

25. Борис Карпінський, Олена Карпінська. Правова стратеологія: активізація державотворчого патріотизму нації за міграційної політики в умовах воєнного стану. Право України. 2023. № 11. С. 68—85.

26. Верховна Рада України. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік». Київ, 2022. 13 с.

27. Ситуація з біженцями в Україні / Портал оперативних даних про біженців УВКБ ООН. URL: <https://www.unhcr.org/ua/>.

28. Настрої та оцінки українських біженців (липень-серпень 2022 р.) / Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/nastroi-ta-otsinky-ukrainskykh-bizhentsiv-lypen-serpen-2022p>.

ПОДАТКОВЕ ПРАВО

29. Ukraine Situation Flash Update #34. November 2022 / The United Nations High Commissioner for Refugees Website. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/en/ukraine-situation-reports>.

30. Мінфін: підсумки 2022 року. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/key_results_of_2022_of_the_ministry_of_finan...

31. Пацурківський П. П. Правова природа оціночних понять «справедливість», «добросовісність» і «розумність» у Податковому кодексі України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». Випуск 67. Ужгород. 2021. С. 79—88.

32. Пацурківський П. П. Справедливість і розумність податкового права України в умовах воєнного стану. Приватне та публічне право. 2023. №3. С. 69—75.

33. Стародубов О. Міграційна криза – масштаб, економічні наслідки і шляхи подолання. Українська правда. 2 серпня 2022 р. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/08/2/7361562/>.

34. Вікторія Резнікова, Ніно Пацурія та Ірина Кравець. Вплив держави на економіку у повоєнний період: концептуальні засади перспектив правового регулювання. Право України. 2023. №9. С. 24—47.

35. Макроекономічний прогноз до Інфляційного Звіту, січень 2023 року. Національний Банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2023-roku>.

36. Тетяна Богдан. Траєкторія доходів бюджету під час війни. Як змінилися доходи українського бюджету за період війни і чого очікувати далі. Економічна правда. 24 серпня 2023 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/08/24/703550/>.

References

1. Dutchak O. I. Legal concept of the military paradigm of the tax law of Ukraine. Yurydychna Ukraina. 2024. № 5 (257). С. 15—27.

2. Petro Patskurkivskyy, Ruslana Havrylyuk. Russia's war against Ukraine and domestic public finances. Law of Ukraine. 2022. №3. С. 9—25.

3. Ruslana Havrylyuk, Petro Patskurkivskyy. Military Matrix of the Tax Law of Ukraine. Law of Ukraine. 2023. №4. С. 106—123.

4. Havrylyuk R. O., Patskurkivskyy P. S. Discussion issues of legal certainty of tax law of Ukraine under martial law. Yurydychna Ukraina. 2023. №10. С. 22—30.

5. New York Times, 17 February 2024. P. 1, 14. URL : <https://www.nytimes.com/2024/02/16/world/europe/zelensky-europe-berlin-paris.html>.

6. Havrylyuk R. O. The nature of tax law: anthroposociocultural approach: a monograph. Chernivtsi: Chernivtsi National University, 2014. 636 с.

7. Patskurkivskyy P., Savkina O. Tax and legal doctrine of Ukraine: between the Scylla of ethatism and Charybdis of human-centeredness. Law of Ukraine. 2017. № 9. С. 192—204.

8. Rarytska V. B. Asymmetry of the tax law of the state. Author's dissertation ... Candidate of Law. Specialty 12.00.07 — administrative law and process; financial law; information law. Khmelnitskyi, 2021. 18 с.

9. Pavlo Kazarin. The Wild West of Eastern Europe. Kharkiv: Vivat, 2023. 320 с.

10. Administrative group «For fair taxes»: Maidan-2: Anatomy of the protest. Website «Maidan». 06.12.2010. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D0%B0%D0%B9%D0%B4%D0%B0%D0%BD.

11. Adam Smith. The Welfare of Nations. An Inquiry into the Nature and Causes of the Welfare of Nations. Kyiv: Port-Royal, 2001. 596 с.

12. Anastasia Zanuda. Tax Maidan: a year later. BBC Ukraine. November 22, 2011. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/business/2011/11/111122_tax_maidan_one_year_az.

13. Kovalskiy V. S. Protective function of law: monograph. Kyiv: Jurinkom Inter, 2010. 336 c.
14. Taxes in exchange for freedom. Law and business. 2014. May 24—30. № 21 (1163).
15. Taras Hunchak. Introduction by the scientific editor. In the book: A thousand years of Ukrainian socio-political thought. In 9 vols. Kyiv: Dnipro, 2001. Vol. 1. X-XV centuries. Foreword by O. Slipushko, V. Yaremenko. C. 7—11;
16. Vlasiuk O. S., Krysachenko V. S. Factors of consolidation of Ukrainian society. In the book: Vlasiuk O. S., Krysachenko V. S., Stepyko M. T. et al. Ukrainian society / edited by V. S. Krysachenko. Kyiv: Znannya Ukrainy, 2005. C. 784—788.
17. Havrylyuk R. O. The nature of tax law: anthroposociocultural approach. Author's dissertation ... Doctor of Law. Kyiv, 2015. 21 c.
18. Patskurkivskyy P. P. Anthroposociocultural code of human dignity: problem statement. Yurydychna Ukraina. 2024. № 7. C. 6—18.
19. Searle J. R. The Construction of Social Reality. New York: Free Press, 1995. 256 p.
20. Olson Mancur. The Logic of Collective Action. Public Goods and Group Theory / Translated from English and with an afterword by Serhiy Sluchai. Kyiv: Libra, 2004. 272 c.
21. Budget Code of Ukraine. Law, Code of 08.07.2010 No. 2456-VI as amended on 01.08.2024, grounds - 3880-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
22. Victoria Reznikova, Nino Patsuria and Iryna Kravets. State Influence on the Economy in Wartime: Conceptual and Legal Framework. Law of Ukraine. 2023. №8. C. 12—43.
23. Report of the European Commission on Ukraine for 2023, November 8, 2023, SWD (2023) 6999 (extract). Law of Ukraine. 2023. №11.
24. 725 enterprises were moved to safe regions. URL: <https://minprom.ua/news/287306.html>.
25. Borys Karpinskyi, Olena Karpinska. Legal strategology: activation of state-building patriotism of the nation in migration policy under martial law. Law of Ukraine. 2023. №11. C. 68—85.
26. Verkhovna Rada of Ukraine. Explanatory Note to the Draft Law of Ukraine «On the State Budget of Ukraine for 2023». Kyiv, 2022. 13 c.
27. The refugee situation in Ukraine / UNHCR Refugee Situation Portal. URL: <https://www.unhcr.org/ua/>.
28. Attitudes and assessments of Ukrainian refugees (July-August 2022) / Razumkov Center. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/nastroi-ta-otsinky-ukrainskykh-bizhentsiv-lypen-serpen-2022p>.
29. Ukraine Situation Flash Update #34. November 2022 / The United Nations High Commissioner for Refugees Website. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/en/ukraine-situation-reports>.
30. Ministry of Finance: results of 2022. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/key_results_of_2022_of_the_ministry_of_finan...
31. Patskurkivskyy P. P. Legal nature of the evaluative concepts of «justice», «good faith» and «reasonableness» in the Tax Code of Ukraine. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series «Law». Issue 67. Uzhhorod. 2021. C. 79—88.
32. Patskurkivskyy P. P. Fairness and reasonableness of the tax law of Ukraine under martial law. Private and public law. 2023. №3. C. 69—75.
33. Migration crisis — scale, economic consequences and ways to overcome. Ukrainska Pravda. August 2, 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/08/2/7361562/>.
34. Victoria Reznikova, Nino Patsuria and Iryna Kravets. State Influence on the Economy in the Postwar Period: Conceptual Foundations of Legal Regulation Prospects. Law of Ukraine. 2023. № 9. C. 24—47.
35. Macroeconomic Forecast to the Inflation Report, January 2023. National Bank of Ukraine. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2023-roku>.

36. Tetiana Bohdan. The trajectory of budget revenues during the war. How Ukrainian budget revenues have changed during the war and what to expect next. *Ekonomichna Pravda*. August 24, 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/08/24/703550/>.

Dutchak O.I. The need to introduce a martial law paradigm in Ukrainian tax law.

The article examines the factors which necessitated the introduction of the martial law paradigm of tax law of Ukraine. The main methodological tools for analyzing the problem are the axiological and anthroposociocultural approaches, general scientific principles of historicism and objectivity, functional and systematic methods of processing empirical and theoretical material. Particular attention is paid to identifying and comprehending the cumulative effect of qualitatively distinguished groups of factors that necessitated the introduction of the martial law paradigm of Ukrainian tax law under martial law.

As a result of a comprehensive and deep comprehension of the above-mentioned issues, the author substantiates the following conclusions: Russia's full-scale war against Ukraine has paradigmatically changed the hierarchy of all public and private needs of every Ukrainian, Ukrainian society as a whole and the Ukrainian State, their nature, sources and conditions for their satisfaction. The need to ensure real security, the right to life and dignity for each of the above-mentioned subjects has become a priority and, at the same time, common to all of them. This security need has acquired an absolute and existential character; it cannot be postponed in its solution or satisfied in parts.

The aforementioned need has been transformed into a criterion for the legitimacy of the use of public financial resources, primarily the State Budget of Ukraine, as well as its extraordinary content, by the Ukrainian state as a whole, its authorities and local self-government bodies, and their officials. The above factors, taken together, violated the paradigmatic principles of public finance functioning, went beyond the pre-war concepts of their standards, and, together with new fiscal risks for public finance, led to the introduction of the military paradigm of Ukrainian tax law.

Keywords: martial law paradigm of tax law; tax law; tax law system; property of tax law; tax; legal construction of tax; hierarchy and nature of public needs of Ukraine under martial law; the need to overcome excessive ethatization of pre-war tax law of Ukraine; new fiscal risks in Ukraine under martial law.